

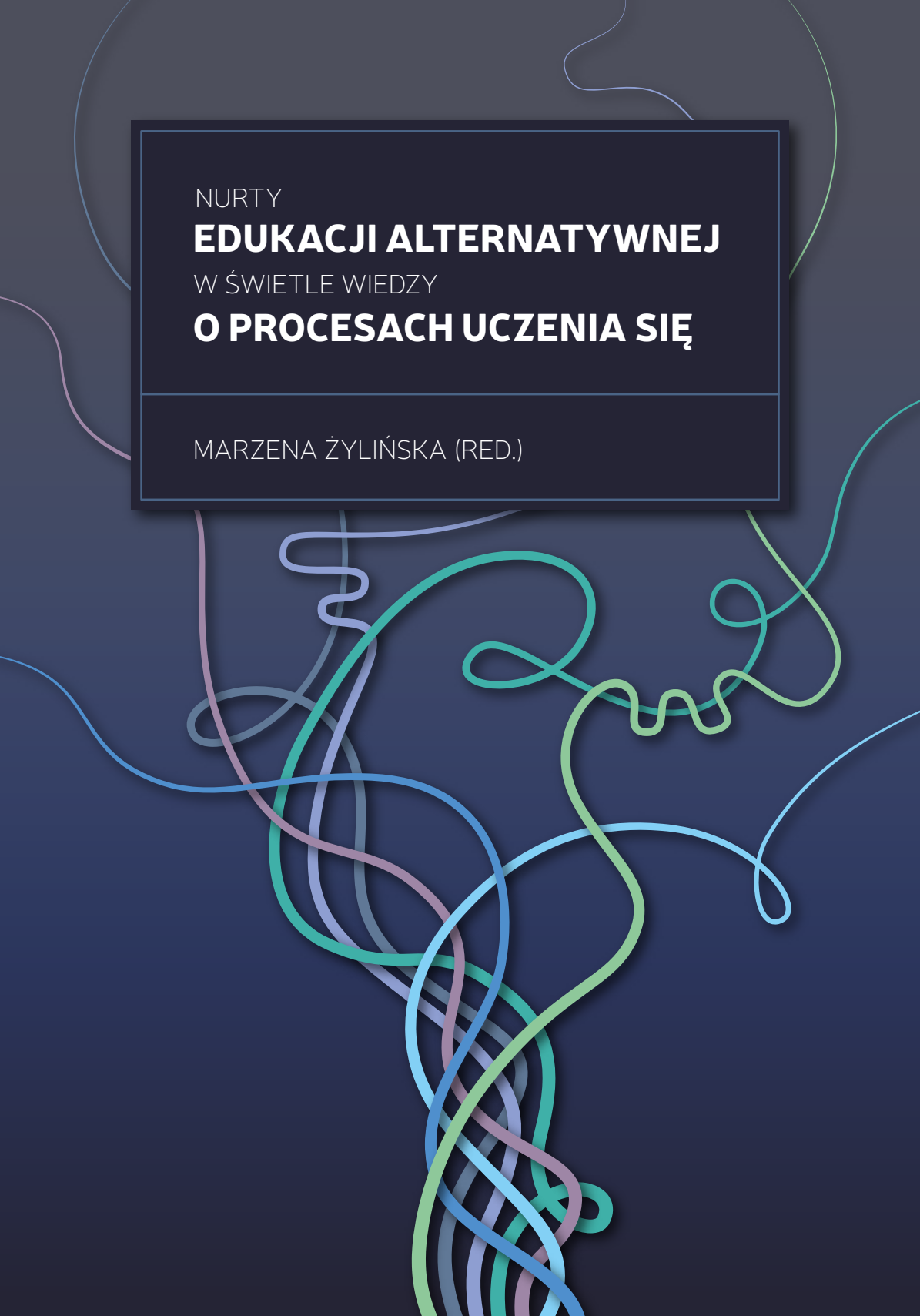
NURTY

EDUKACJI ALTERNATYWNEJ

W ŚWIETLE WIEDZY

O PROCESACH UCZENIA SIĘ

MARZENA ŻYLIŃSKA (RED.)

Fragment książki pod red. Marzeny Żylińskiej

Nurty edukacji alternatywnej w świetle wiedzy o procesach uczenia się

Z rozdziału Marzeny Żylińskiej „Od alternatywnych idei do metodyki dyskretnej”

„W tradycyjnym modelu szkoły cały proces mógłby zakończyć się wyuczeniem się tych informacji na pamięć. Jednak w kulturze uczenia się celem nie jest prosta reprodukcja. Tworząc atlas roślin, każdy uczeń musi najpierw dokonać selekcji informacji, następnie musi je przetworzyć i nadać im własną strukturę. Musi też połączyć pojęcia ze zjawiskami z realnego świata, słowa z odpowiednią wizualizacją, stworzyć opisy i wyjaśnienia. Podczas takiej pracy rozwijanych jest wiele różnych kompetencji:

- samodzielne planowanie pracy,
- wyszukiwanie potrzebnych informacji i ich selekcja,
- kompetencja czytania i pisania,
- odkrywanie i pokazywanie związków przyczynowo-skutkowych, co umożliwia tworzenie z informacji wiedzy,
- korzystanie z nowych technologii,
- korzystanie z tradycyjnych źródeł wiedzy, w tym z atlasów, leksykonów i encyklopedii,
- porządkowanie i systematyzowanie informacji, czyli nadawanie im struktury,
- prezentowanie na forum wyników własnej pracy,
- ćwiczenie wytrwałości, pokonywanie trudności i wyrabianie odporności na niepowodzenia.

Chociaż nauczyciel, który wybrał kulturę uczenia się, nie oczekuje czystej reprodukcji i nie pyta, czego uczeń wyuczył się na pamięć, to dzięki prezentacji wyników pracy doskonale wie, jakie informacje sobie przyswoił. Osoby, które naprawdę intensywnie zaangażowały się w zadanie, nie odczytują tego, co napisały, ale swobodnie opowiadają o tym, czego się nauczyły. Im intensywniejsza praca, tym więcej zapamiętanych informacji. Zapamiętywanie jest bowiem efektem ubocznym aktywności podejmowanych podczas kodowania informacji.

Koncepcja poziomów przetwarzania

Koncepcja poziomów przetwarzania (inaczej głębokości przetwarzania) Craika i Lockharta została sformułowana w 1972 roku¹. Wynika z niej, że im głębiej przetworzona zostanie określona informacja, im więcej operacji dokona na niej ucząca się jednostka, tym lepiej zostanie zapisana w strukturach pamięci. Koncepcja poziomów przetwarzania zakłada, że „reprezentacja informacji w pamięci powstaje jako produkt uboczny operacji percepcyjnych i poznawczych przeprowadzanych na materiale”². Odnosząc powyższą zasadę do sytuacji szkolnej, można przyjąć, że to, ile uczeń zapamięta z lekcji, zależy od zadań, jakie będzie wykonywał podczas poznawania nowych informacji. Jeśli będą to zadania umożliwiające łączenie ze sobą informacji i nadawanie im struktury, to zapamięta ich więcej, jeśli będą to zadania receptywne i reproduktywne, które niczego nie ćwiczą, to zapamięta niewiele.

Wracając do przykładu atlasu roślin. Uczeń, który go tworzy, zbierając potrzebne informacje, musi je aktywnie oceniać i poddawać selekcji, porównywać, przetwarzać i w odpowiedni sposób zapisywać. Skutkiem wszystkich tych aktywności jest tworzenie się głębokiego śladu pamięciowego. Zupełnie inaczej wygląda sytuacja, gdy zadaniem ucznia jest wyuczenie się nowego materiału na pamięć. Taka forma nauki nie wymaga ani głębokiego przetwarzania, ani dokonywania na informacjach jakichkolwiek operacji. Jeśli więc celem jest – jak się to określa w szkolnym żargonie – opanowanie materiału, to większość uczniów stosuje metody pamięciowe.

Z koncepcji poziomów przetwarzania Craika i Lockharta wynika, że głębsze analizy semantyczne skutkują bardziej trwałymi śladami pamięciowymi niż płytkie analizy sensoryczne. Niezwykle ciekawy eksperyment został przeprowadzony w 1975 roku przez Craika i Tulvinga. Zamiast typowego polecenia „Zapamiętaj!”, badani dostali tzw. zadania orientacyjne (*orienting tasks*). W swoim badaniu Craik i Tulving dowiedli, że efektywność zapamiętywania zależy od rodzaju polecenia. Właśnie różne polecenia pozwoliły na manipulowanie głębokością analizy. Również ten eksperyment potwierdził, że zapamiętywanie należy traktować jako funkcję operacji przeprowadzanych na nowym materiale w momencie kodowania.

Najmniej skutecznymi metodami uczenia się jest: wielokrotne czytanie tekstu, słuchanie i uczenie się na pamięć. „Bierne powtarzanie jest mało skuteczne, natomiast takie formy aktywności jak organizowanie, werbalizacja, tworzenie wyobrażeń i elaboracja pomagają w przyswajaniu informacji. Wszystkie wymagają głębokiego przetwarzania”³. Wynika z tego, że najtrudniejszym poleceniem, jakie może sformułować nauczyciel, jest: „Nauczcie się wszystkiego z ostatniego działu na klasówkę”.

¹ M. Jagodzińska, *Psychologia pamięci Badania, teorie, zastosowanie*, Gliwice 2008, s. 258.

² Tamże.

³ M. Jagodzińska, dz. cyt., s. 259